

Beste Ferry,

Je vroeg om een debat over Wikiwijs in dit tijdschrift. Als projectleider van Wikiwijs Content ga ik daar graag op in.

In je column in de vorige uitgave van dit tijdschrift (OI 3, 2012) constateer je grote problemen bij docenten om lesmateriaal te delen op Wikiwijs. Als oplossing suggereer je een functie 'Bewerken van materiaal' toe te voegen, vergelijkbaar met Wikipedia. Daarover het volgende: de maak-tool van Wikiwijs biedt een laagdrempelige bewerkmogelijkheid. De tool maakt het mogelijk bestaand leermateriaal te combineren tot nieuw materiaal. De zo ontstane arrangementen (ik spreek zelf liever van mixes) kunnen binnen Wikiwijs worden gedeeld, gekopieerd en (her)bewerkt. Uit periodiek Wikiwijs-onderzoek blijkt dat een derde van de groep onderzochte docenten aangeeft zich niet in staat te achten zelf digitaal leermateriaal 'van scratch' te maken. Voor deze groep ligt het remixen van bestaand materiaal dan meer voor de hand.

Open source

Er zijn gegronde redenen waarom we binnen Wikiwijs niet hebben gekozen voor een wiki-platform zoals door Wikipedia wordt gebruikt. Wikiwijs zou bij het uitsluitend aanbieden van zo'n wiki-platform geen recht doen aan het feit dat er al veel leermateriaal door docenten wordt gemaakt en dat daarvoor allerlei auteurstools beschikbaar zijn en worden gebruikt. Veel van die tools zijn bovendien niet open source. En juist open source is de gedachte en het uitgangspunt achter Wikiwijs en de reden waarom met dit initiatief gestart is. Daarnaast is een wiki vaak tekstgeoriënteerd. Door de naam Wikiwijs – en de verwachting die dit schept qua platform – is er al vanaf de start van Wikiwijs veel kritiek geweest, omdat de vorm de functie zou beperken (zie ook mijn blog 'Wijs zonder wiki' daarover (<http://blog.opener.ou.nl/?p=241>)).

Onderzoek

Uit Wikiwijsonderzoek blijkt dat 60 procent van de docenten aangeeft soms digitale leermaterialen te delen op school of via internet. Daarbij wordt vaker binnen een school gedeeld dan via internet. Vrijwel alle docenten (96%) maken gebruik van digi-

tale leermaterialen waarbij het aandeel open/gesloten materiaal ongeveer gelijk ligt (52% om 48%). Ongeveer tweederde van de docenten slaagde er het afgelopen jaar in om op regelmatige basis digitale leermaterialen in de lessen te gebruiken. Wanneer docenten daar niet in slagen, ligt dat vooral aan een gebrek aan tijd, faciliteiten en kennis. Docenten geven aan dat ze weinig sociale druk ervaren om digitaal leermateriaal in te zetten. Deze onderzoeksresultaten geven aan dat delen via internet, dus met een community waarvan de leden grotendeels onbekend zijn, wel enige verbetering behoeft, zoals je in je column terecht aanhaalt. Die verbetering ligt echter niet in het aanmaken van een bewerktool. Het ligt dieper. Wikiwijs volgt de wetten die bij dit soort communities gelden: de 1-9-90 regel (zie [http://en.wikipedia.org/wiki/1%25_rule_\(Internet_culture\)](http://en.wikipedia.org/wiki/1%25_rule_(Internet_culture))): van de honderd bezoekers draagt één bezoeker iets bij, negen bezoekers reageren en negentig bezoekers doen niets en gebruiken alleen maar. Het directe nut van delen van leermateriaal via Wikiwijs is voor een docent ook niet duidelijk. De uitdaging is daarom ervoor te zorgen dat dit nut duidelijk wordt, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat delen van leermateriaal erkenning oplevert. Op dit moment ligt er een ver uitgewerkt plan om die erkenning te stimuleren. Wikiwijs gaat hiermee binnenkort experimenteren. Het idee is om badges te gebruiken, gekoppeld aan gebruikers, om activiteiten op het platform zichtbaar te maken. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid of sommige badges (die verkregen worden bij bepaalde prestaties) ook buiten Wikiwijs van waarde kunnen zijn, bijvoorbeeld als bewijs voor groei in professionalisering.

Marktplaats voor digitaal leermateriaal

Een alternatief om het directe nut van het delen van leermateriaal voor docenten duidelijk te maken, is toestaan dat voor gedeeld materiaal wordt betaald. De Amerikaanse website www.teacherspayteachers.com is een voorbeeld van zo'n Marktplaats voor digitaal leermateriaal. Dat dit kan lonen blijkt uit een bericht van vorige maand dat een kleuteronderwijzeres door verkoop van haar lesplannen en -materiaal via die site miljonair geworden is. Hierbij wel de nuance dat zij een uitzondering is en dat slechts enkele docenten een goedbelegde boterham overhouden aan hun bijdragen op de site, maar toch. Omdat Wikiwijs een door de overheid gefinancierd initiatief is, mogen wij niet voor het materiaal betalen, noch een functie creëren om betaling via Wikiwijs mogelijk te maken.

Robert Schuwer

De auteur is projectleider van Wikiwijs Content.
Reacties op dit artikel: robert.schuwer@ou.nl

Betaal of dwing docenten tot uploaden op Wikiwijs

Ferry Haan

Zou ik geld over hebben voor leermaterialen van collega's? Of, als economiedocent, hoe hoog is mijn betalingsbereidheid voor digitale lessen die ontworpen zijn door andere docenten? Met deze vraag loop ik rond sinds ik werd getipt op de Amerikaanse website www.Teacherspayteachers.com. De tip kwam na mijn kritiek op www.Wikiwijs.nl in mijn vorige column, waarin ik stelde dat docenten misschien wel halen, maar niets brengen naar Wikiwijs. Het probleem bij Wikiwijs is dat de docent alleen maar risico loopt op Wikiwijs. Het uploaden van informatie kan de auteur op hoon komen te staan wanneer de kwaliteit niet goed genoeg is. Reputatieschade is hiervoor het nette economische woord. Het freerider-probleem is een beschrijving van het 'stelen' van de content door elke willekeurige bezoeker. Het enige pluspuntje is een beetje eergevoel, wanneer lesmateriaal en kennis worden gewaardeerd. Dit is niet genoeg, zo blijkt uit de karige docentencontent op Wikiwijs.nl.

www.Teacherspayteachers.com heeft geen probleem met een gebrek aan docentenactiviteit. Honderdduizenden items zijn geplaatst. Ruim 60.000 hiervan zijn gratis te gebruiken. Maar voor de rest moet afgerekend worden in keiharde dollars. Afnemers betalen 2 tot wel 12 dollar per download. In de Amerikaanse media circuleren verhalen van docenten die goed kunnen leven van het uploaden van materiaal op deze site. Kijk, dan wordt delen van materiaal ineens een stuk interessanter.

De grote vraag is natuurlijk of een dergelijk initiatief ook in ons land zou kunnen werken. Vandaar mijn vraag of ik geld over zou hebben voor materiaal van anderen. Dat zou dan niet via Wikiwijs kunnen, want omdat de website met overheidsgeld gefinancierd is, zouden uitgevers op tilt springen wanneer er betaald materiaal op zou verschijnen, zo leerde ik van de Wikiwijs-projectleider. De vraag of docenten bereid zijn te betalen voor lesmateriaal van andere docenten is moeilijk te beantwoorden. Ik twijfel. Het zou natuurlijk enorm helpen wanneer docenten dergelijke kosten kunnen declareren bij hun werkgever. Docenten die al vier jaar op de nullijn zitten geven niet snel eigen geld uit voor onderwijstaken. Wellicht zou elke docent een vrij te besteden budget(je) kunnen krijgen voor dergelijke transacties. Dat lijkt mij een aardig idee, vooral omdat het gebruik van digitaal lesmateriaal een besparing zou kunnen betekenen op de aanschaf van schoolboeken en -methodes.

Critici zullen zeggen dat het Nederlandse taalgebied niet groot genoeg is voor een dergelijk initiatief. Het wonderlijke hierbij is dat het gebied kennelijk wel groot genoeg is voor www.Wikiwijs.nl en de Vlaamse tegenhanger www.KlasCement.net. Deze twee websites bedienen het Nederlandse taalgebied met het aanbod van vrij digitaal materiaal. KlasCement lijkt overigens beter gevuld met docentenbijdragen dan Wikiwijs. Deze site profileert zich ook als tool voor de beginnende docent. Als aardig detail kan een docent op deze website punten verdienen, wanneer veel materiaal wordt geladen.

Misschien is het enige alternatief voor betalen voor digitaal lesmateriaal om meer druk op docenten uit te oefenen om hun (in de baas zijn tijd ontwikkelde) materiaal online te zetten. Op elke docentenopleiding moeten leerlingen materiaal ontwikkelen. Plaatsing op Wikiwijs zou een simpele extra vereiste kunnen zijn. Tegelijkertijd zouden ervaren docenten ook gestimuleerd moeten worden materiaal te delen. Het onderwijs zit vol met de ruil van minder lestijd tegen andere onderwijstaken. Uploaden in ruil voor minder les? Uploaden als onderwerp in functioneringsgesprekken? Ik denk dat het grote probleem toch de kwaliteit van het materiaal zal blijken.

Betalen voor lesmateriaal is dan straks zo gek nog niet. De overheidssteun voor Wikiwijs eindigt in 2013. Misschien is het betaalmodel dan wel mogelijk op Wikiwijs. Geef dan elke docent een vrij te besteden budgetje en bespaar op lesmethodes. Laat de docent de verdienste van het delen van materiaal gewoon houden, en geef een werkelijk stimulans aan het uploaden, delen en gebruiken van digitale leermiddelen.

Zou dit veranderen, dan zouden alle private uitgeverijen kritische kant-tekeningen plaatsen omdat de overheid daarmee een uitgeverij zou worden, gefinancierd met gemeenschapsgeld. Al voordat oud-Onderwijs-minister Plasterk eind 2008 het idee voor Wikiwijs lanceerde, diende het ministerie van OCW een aanvraag in voor een subsidie uit de FES-gelden. Dat plan is toen afgewezen met als voornaamste argument dat' (...) het grootste gedeelte van de aanvraag bestemd is voor het afkopen van de auteursrechten van bestaand digitaal lesmateriaal. Dit zou een marktverstoring veroorzaken'. Zie www.cpb.nl/nl/pub/cpbreeksen/document/183/doc183.pdf.

Te klein

Het staat echter iedereen vrij een dergelijke Marktplaats voor digitaal leermateriaal op te zetten. Het verdienmodel voor zo'n website is duidelijk: een percentage van de omzet. Waarom is dan nog niemand daarmee begonnen? Vermoedelijk is de Nederlandstalige markt voor zo'n website te klein om te renderen. Copyrightvraagstukken voor materiaal dat via zo'n site wordt aangeboden zullen zeker de aandacht van de uitgevers hebben. Voor de Vlaamse website Klascement, een privé-initiatief van enkele docenten waar leermateriaal gedeeld kan worden, is nagedacht over een dergelijk betalingsmodel. De Vlaamse markt werd echter te klein bevonden om dit een kans van slagen te geven. Hans de Four, een van de initiatiefnemers van Klascement, denkt echter dat de Nederlandse markt mogelijk wel groot genoeg is voor een dergelijk initiatief, dus wellicht zijn er kansen voor een entrepreneur.

Eigenaarschap

Hoe zit het eigenlijk met eigenaarschap van leermateriaal? Wanneer leermateriaal in opdracht van de school wordt gemaakt is de school strikt genomen eigenaar van dat materiaal en niet de docent.

De school moet in zo'n geval toestemming geven dat materiaal aan te bieden op een betaalsite en zou ook de inkomsten moeten incasseren. En daar zit 'm de kneep. Ik vind, wanneer een docent in opdracht van de school leermateriaal maakt en de school faciliteert dit door daar bijvoorbeeld uren voor te geven, dat dit leermateriaal open beschikbaar moet zijn onder het adagium 'publiek betaald, betekent publiek beschikbaar'. Zowel school als docent worden immers met belastinggeld betaald. Het verwondert mij zeer dat deze discussie over open access voor wetenschappelijke publicaties voluit woedt, maar niet gevoerd wordt voor leermaterialen. Dit open leermateriaal kan vervolgens zowel door andere docenten als commerciële partijen (indien de licentie dit toestaat) worden hergebruikt en verbeterd. Dit bevordert de innovatie in het onderwijs. De Khan Academy (www.khanacademy.org) is hier een mooi voorbeeld van. De website bevat korte instructievideo's voor onderwerpen uit diverse vakgebieden. Deze filmpjes hebben geleid tot aandacht voor vernieuwende onderwijsvormen zoals de flipped classroom. Als die filmpjes niet vrij beschikbaar zouden zijn, zou het materiaal van de Khan Academy dan nog steeds zo populair zijn geweest en zo breed worden gebruikt?

Meerwaarde

Stel dat er in ons land een marktplaats voor digitaal leermateriaal komt, dan nóg is er plaats voor Wikiwijs. Omdat dit platform zich met name richt op de meerwaarde van kennis via de arrangeertool, de leerlijnen, het materiaal voor professionalisering in maken en gebruiken van (open) digitale leermaterialen en vooral (het niet-zichtbare deel van het Wikiwijs-programma) de contacten met bestuurders en docenten om bewustzijn te kweken rondom open leermaterialen. Daarmee kunnen we hopelijk een beweging in gang zetten waardoor in Nederland open leermateriaal meer mainstream wordt.

Of zoals Fred Mulder, UNESCO OER-leerstoelhouder aan de Open Universiteit, het formuleert: "Door via Wikiwijs het aanbieden van open leermateriaal te stimuleren, wordt de drievoudige verantwoordelijkheid voor het onderwijs van de overheid gediend: verhogen van efficiency, verbeteren van toegankelijkheid en verhogen van kwaliteit van onderwijs".